

ՏԱԹԵՎ ՄԱՆՈՒԿՑԱՆ

Լոռու մարզի Ջրաշենի միջնակարգ դպրոցի
հայոց լեզվի և գրականության ուսուցիչ
ՀՏԴ 37.016:821.19

**ԵՂԻՇԵ ՉԱՐԵՆՑԻ «ՏԱՂԱՐԱՆ» ԾԱՐՔԻ՝ «ՆԱԽԱԳԾՈՒՄ»
ՄԵԹՈԴՈՎ՝ ՈՒՍՈՒՑՈՒՄՆ ԱՎԱԳ ԴՊՐՈՑՈՒՄ**

Բանալի բառեր. հայ գրականություն, կառուցողական կրթություն, ներառարկայական և միջառարկայական կապեր, աշխատանքային խումբ, քննարկում, վերլուծություն, վերջնական արդյունք:

Ключевые слова: армянская литература, структурное образование, прикладные и межпредметные связи, рабочая группа, обсуждение, анализ, конечный результат.

Keywords: Armenian Literature, constructive education, inclusive and interchangeable connections, working team, discussion, analysis, ending result.

Հայ գրականության դպրոցական առարկայական ժամանակակից չափորոշիչները հնարավորություն են տալիս կառուցողական կրթության հիմունքներով աշխատող ուսուցչին հեղինակել այլընտրանքային ծրագրեր՝ սովորողների առջև բացելով գիտելիքների և հմտությունների ձեռքբերման և դրանց գործնական կիրառման նոր հնարավորություններ: Մենք ավագ դպրոցի ուսումնական գործունեության ընթացքում հաճախ ենք կիրառում արդյունավետ համագործակցային խմբեր ստեղծելու ռազմավարություններ, որոնցից սույն ուսումնասիրության շրջանակներում ներկայացնում ենք «գործունեության նախագծային աշխատանքը»², որը նոր մոտեցումների մշակման հնարավորություն է տալիս նաև գեղարվեստական նոր խնդիրների և դրանց լուծման համար: Կարևորելով ուսուցման բովանդակային կողմը՝ առաջարկում ենք հայ գրականության

¹ «Նախագծում» մեթոդի սկզբնավորման և առանձնահատկություններին ժամանակակից մանկավարժության մեջ անդրադարձել են մի շարք ուսուցիչներ. Մարգարիտ Սարգսյան «նախագծային մեթոդ – ինքնարտահայտվելու հնարավորություն» (<http://dpir.mskh.am/ru/node/497>), Նունե Մովսիսյան «Ուսուցման նախագծային մեթոդ» (<http://dpir.mskh.am/hy/node/533>), Ալեքսանդր Շազաֆյան «Նախագծային ուսուցում (Կրթություն ամենուր և բոլորին)» (<http://boon.am/learning/>) և այլն: Ներկայացված նյութերն հասանել են եղել 25.02.2018թ.:

² **Կառուցողական կրթության հիմունքները և մեթոդները**, Ձեռնարկ ուսուցիչների համար, Երևան, «Տիգրան Մեծ» հրատարակչություն, 2004, էջ 166:

հիմնավոր գիտելիքների ձեռքբերումը և դրանց կիրառական-գործնական յուրացումը կատարել ներառարկայական և միջառարկայական կապերի բացահայտումով:

Նախագծման աշխատանք ներկայացնելուց առաջ կիրառելով «ուղեղային գրոհ» մեթոդը՝ պարզվում է, թե ինչ գիտեն 11-րդ դասարանում սովորող աշակերտները Մայաթ-Նովայի, Եղիշե Չարենցի և մասնավորապես «Տաղարան» շարքի մասին: Դրանից հետո աշակերտների քննարկման արդյունքում առաջադրվում է կազմել երեք աշխատանքային խմբեր՝ ներառարկայական և միջառարկայական վերլուծություններ կատարող:

1. 7-րդ և 11-րդ դասարանցիներ,
2. 9-րդ և 11-րդ դասարանցիներ,
3. 11-րդ դասարանցիներ, որոնք պայմանականորեն

բաժանվեցին «պատմաբաններ» և «գրականագետներ» խմբերի:

Առաջին խմբի 7-րդ դասարանցիներին առաջադրվում է ներկայացել իրենց գիտելիքները՝ Ե. Չարենցի «Տաղարան» ժողովածուի «Էլի գարուն կգա» և «Ես իմ անուշ Հայաստանի» տաղերի մասին՝ հիշելով Մարտիրոս Սարյանի և Վիլյամ Սարոյանի գեղագիտական վերլուծությունները՝ որպես տաղերի իրական բացահայտումներ³: Անցած թեմաները վերհիշելուց հետո 11-րդ դասարանցիներին առաջարկվում է ներկայացնել դասագրքային նոր տեղեկությունները⁴:

Երկրորդ խմբի 9-րդ դասարանցիներին առաջադրվում է ներկայացնել իրենց գիտելիքները՝ աշուղական բանաստեղծության և Մայաթ-Նովայի վերաբերյալ⁵: 11-րդ դասարանցիներին հանձնարարվում է կատարել բառային և տաղաչափական վերլուծություններ՝ առանձնացնելով թիֆլիսահայ բարբառին բնորոշ արտահայտությունները և ներկայացնելով «Տաղարանի» տաղերի տաղաչափությունը, պատկերավորման համակարգը:

Երրորդ խմբի «պատմաբան» աշակերտները «Տաղարանի» ուսումնասիրությունն առաջարկեցին կատարել գրողի կենսագրության և

³ Դ. Գասպարյան, Գրականություն, 7-րդ դասարան, Երևան, «Տիգրան Մեծ» հրատարակչություն, 2011, էջեր 21, 22:

⁴ Դ. Գասպարյան, Ժ. Քալանթարյան, Հայ գրականություն, 11-րդ դասարան (Հումանիտար հոսք), «Արևիկ» հրատարակչություն, Երևան, 2010, էջ 187-189: [12, 22]

⁵ Դ. Գասպարյան, Գրականություն, 9-րդ դասարան, Երևան, «Տիգրան Մեծ» հրատարակչություն, 2013, էջ 171:

տվյալ ժամանակաշրջանի պատմական փաստերին զուգահեռ⁶, քանի որ «վարք մեծաց»-ը սերտորեն կապված է հեղինակների ապրած ժամանակի հետ: Աշակերտները ներկայացրին 1920-ական թթ. իրադարձությունները⁷: «Գրականագետ» աշակերտներն առաջարկեցին ուսումնասիրել «Տաղարան»-ի այլ վերլուծություններ՝ մասնավորապես Հ. Էդոյանի⁸, Դ. Սլիվնյակի⁹ և Արսեն Աղաբաբյանի¹⁰ ուսումնասիրությունները:

Այսպիսով՝ «նախագծում» մեթոդի կիրառման ժամանակ միջառարկայական կապերին զուգահեռ ամրապնդվում են ներառարկայական կապերը՝ աստիճանական ուսուցման միջոցով¹¹ միջին դպրոցում ձեռք բերած հմտություններն ու կարողությունները և արժեքային համակարգը նոր մակարդակի վրա դնելով: Վերջինս զարգացնում է աշակերտների ստեղծագործական ունակությունները և հիմք է հանդիսանում կրթության շարունակականության գիտակցման համար¹²:

Հենվելով յուրաքանչյուր դասարանի և աշակերտների ունակությունների վրա՝ կառուցողական հիմունքներով աշխատող խումբը

⁶ Է. Գևորգյան, Կ. Խաչատրյան, Ա. Վիրաբյան, Հայոց պատմություն, 9-րդ դասարան, Երևան, «Զանգակ» հրատարակչություն, 2014, էջեր 5-64:

⁷ Պարույր Սևակի «Վարք մեծաց» բանաստեղծությանը աշակերտները ծանոթ են 7-րդ դասարանից: Տե՛ս Դ. Գասպարյան, Գրականություն, 7-րդ դասարան, Երևան, «Տիգրան Մեծ» հրատարակչություն, 2011, էջ 137:

⁸ Հ. Էդոյան, Եղիշե Չարենցի պոետիկան, Երևան, Երևանի համալսարանի հրատարակչություն, 1986, Պարոդիա («Էմալե պրոֆիլը Ձեր») և լեզվահակադրություն («Տաղարան»), էջ 240:

⁹ Դ. Սլիվնյակ, Եղիշե Չարենցի «Տաղարանի» կառուցվածքի մի քանի հարցեր, Բանբեր Երևանի համալսարանի, 1977, թիվ 1, էջ 129-134:

¹⁰ Ա. Աղաբաբյան, Չարենցի Տաղարանը (Կառուցվածքային առանձնահատկությունները), «Գարուն», 1980, 3:

¹¹ Գրողի կենսագրության աստիճանական ուսուցման թեմային Վահան Տերյանի կենսագրության ուսուցման շրջանակներում անդրադարձել է Վանաձորի թիվ 12 հիմնական դպրոցի ուսուցիչ Լուսինե Պողոսյանը: Տե՛ս Պողոսյան Լուսինե, «Վահան Տերյանի կենսագրությունը» թեմայի աստիճանական ուսուցումը դպրոցում, Վանաձորի պետական համալսարանի գիտական տեղեկագիր, Պրակ Ա, ԱԶ «Արման Ամանգուլյան» հրատարակչություն, Երևան-2016, էջ 277:

¹² Չափորոշիչներում նշվում է գիտելիքների վերջնական ձևավորման և ամբողջացման մասին, սակայն կարծում ենք *վերջնական* որոշիչը սխալ է, քանի որ աշակերտները շարունակելու են գիտելիքների զարգացումը և կատարելագործումը նաև դպրոցից դուրս և հետո: Տե՛ս Հայոց լեզու և գրականություն, Ավագ դպրոցի առարկայական չափորոշիչներ և ծրագրեր՝ հաստատված ՀՀ ԿԳ նախարարի -02.12--2008 թ. N ---1078—Ա/Բ հրամանով:

կարող է նախագծման ենթարկել դասագրքի կառուցվածքը և դասերը համալրել ուսումնական օժանդակ նյութերով՝ դասագրքային վերլուծություններ, էլեկտրոնային շտեմարաններ, էլեկտրոնային հարցարաններ, բառարաններ և քրիստոմատիա:

Դասագրքային վերլուծություններ: 7-րդ դասարանի «Գրականություն» դասագրքի հեղինակ Դ. Գասպարյանը «Էլի գարուն կգա...» տաղը աշակերտներին է ներկայացնում իբրև «....սիրո հավերժական կրկնության և կյանքի անցողիկության ապրումների» գեղարվեստական արտահայտություն, որը բացահայտում է բնության օրենքը. գարունները շարունակ կգան, կբացվեն վարդերը, կշարունակվի սերը, բայց կփոխվի ժամանակը, և կփոխվի մարդը: Ուրիշները կգան, բայց ինքը՝ Բանաստեղծը, այլևս չի լինի....[21]

Ավագ դպրոցի 11-րդ դասարանի հումանիտար հոսքի դասագրքում նույն հեղինակը նշում է 1920 թ. պատմական կարևոր իրադարձությունը՝ նոյեմբերի 29-ին Հայաստանում խորհրդային կարգեր հաստատվելը: Հ. Թումանյանը պատմական այս պահը «Պատանի» ալմանախի հարցարանում բնութագրում էր հետևյալ տողերով. «Մինչև այժմ մեր գրականությունը հարազատ հող չի ունեցել իր ոտքի տակ. մեծ մասով գաղութային գրականություն է եղել: Բանաստեղծի ոտը հարազատ ու իրական հողի վրա պիտի լինի.... Հայոց ապագա գեղեցիկ գրականության զարգացման գրավականը ազատ Հայաստանն է, ազատ, հարազատ հողը, ժողովուրդը»¹³:

1920 թ., այնուհետև 1923-ին մահացան Վ. Տերյանը և Հ. Թումանյանը՝ ուրիշ աշուղներին թողնելով աշխարհի խաղն ասելը: Եվ Չարենցի գլխավորությամբ սկզբնավորվեց հայ գրականության նորագույն շրջանը՝ անցնելով վերագնահատումների ու գաղափարական-գեղագիտական նոր սկզբունքների արմատավորման բովով: Նորագույն շրջանի հեղինակները պահանջում էին. «Դուրս հանել Բանաստեղծությունը սենյակներից դեպի փողոցներն ու մասսաները և գրքերից դեպի կենդանի խոսքը: Արտահայտել այն, ինչ այժմեական է.... Կորչեն գրական արխիտոկրատ շկոլաները,

¹³ Վ. Գաբրիելյան, «Հազար տաս տարի, հազար տաս տարի....», Չարենցյան ընթերցումներ, 8, Երևանի պետական համալսարանի հրատարակչություն, Երևան, 2007, էջ 6:

<http://www.armenianlanguage.am/images/menus/80/Charencyanyntercumner.pdf>
հասանելի է 27.02.2018:

առանձնասենյակային գրողները, գրադարաններում ննջող գրքերը և սալոնային կանայք»¹⁴:

1920 թ. նոյեմբերին Հայաստանի խորհրդայնացումից հետո լուսավորության ժողովրդական կոմիսարիատում Չարենցն ստանձնում է արվեստի բաժնի վարիչի պաշտոն և աշխատում մինչև 1921 թ. մայիսը: 1920-ական թթ. առաջին տարիները բուռն շրջան էր Չարենցի թե՛ գրական, թե՛ անձնական կյանքում: Մեկը մյուսի ետևից գրում է «Էմալե պրոֆիլը Ձեր», «Փողոցային պյուտիին», «Տաղարան», «Ութնյակներ արևին» շարքերը, «Ամենապոեմը», «Չարենց-Նամե», պոեմը, շարադրում «Երկիր Նաիրի» վեպը: 1921 թ. մայիսին Չարենցն ամուսնանում է Արփիկ Տեր-Աստվածատրյանի հետ, ում հանդեպ տաժում էր անսահման սեր ու գորով և ում հետագայում պիտի կոչեր «հերոսական կին և բարեկամ», որ «Տաղարանում» դառնում է երգի դիցուհի՝ արևելյան գեղեցկուհու՝ գոգալի նկարագրով, իսկ սիրահար հեղինակը՝ փոխակերպվում է միջնադարյան պատանու՝ Սայաթ-Նովայի:

Պոեմանման «Տաղարան» շարքն սկսվում է «Ինչքան որ հուր կա իմ սրտում – բոլորը քեզ...» նախերգանք-ուղերձով, այնուհետև շարունակվում է գոգալի և Սայաթ-Նովայի սիրո պատմությունը, որի արդյունքում Սայաթ-Նովան երազի հետ անցնում-գնում է՝ իրականության մեջ թողնելով գոգալի սիրո ցավը սրտում պահող հեղինակ-բանաստեղծին: Հեղինակի սիրո ապրումներից հետո Դ. Գասպարյանը ներկայացնում է 10-րդ տաղը «Էլի գարուն կգա»՝ հիմնականում 7-րդ դասարանի դասագրքում կատարված վերլուծություններով: Սիրո ապրումներն ընդարձակվում են քնարական աշխարհի սահմանները, տաղերգուն հաշտվում է մերժման հետ՝ միսիթարվելով իր՝ ապրում դարձած երգերով՝ «Ձեզ կթողնեն երգերս այս՝ կյանքս երազ ու կերթամ»:

Գնալով մնում է տաղերգուն իր հանճարեղ տաղերով, որտեղ կապուտաչա սիրուհուհին փոխակերպվում է Հայաստան-յարի «Ես իմ անուշ Հայաստանի»: Այստեղ դասագրքի հեղինակը տաղի վերլուծությունը կատարում է Հովհաննու ավետարանի «Ի սկզբանե էր Բանն, և բանն էր առ Աստուած, և Աստուած էր Բանն» արտահայտության¹⁵ աստվածաշնչյան մեկնաբանմամբ: Այնուհետև չարենցյան «բառ» պատկերը, տաղում ներքուստ զարգանալով, հասնում է ողբաձայն եզի, երկաթագիր գրքի,

¹⁴ Ե. Չարենց, Գ. Աբով, Ա. Վշտունի, Երեքի դեկլարացիա, <http://www.tarntercum.ru/2016/01/ereqi-deklaracia.html> հասանելի է 23,02,2018:

¹⁵ Ի դեպ՝ դասագրքում գրաբար մեջբերումը ներկայացված է ժամանակակից ուղղագրությամբ, որը, կարծում ենք, կոպիտ մեթոդական սխալ է:

Նարեկացու ու Քուչակի¹⁶: Սակայն մենք այստեղ աստվածաշնչյան էություն չենք տեսնում և շարունակելով Ա. Բսահակյանի միտքը՝ տաղը դասավանդում ենք՝ իբրև հայրենիքի մասին հյուսված ամենամեծ երգ, որը շարունակում է հնչել որպես հայ ժողովրդի հիմն՝ վայելելով ամենաժողովրդական հայ բանաստեղծություն լինելու փառքը: Գրականագետ Հ. Թամրազյանը տաղը վերլուծում է ըստ Ե. Չարենցի մեջբերման. «...մեծ հանճարների մեջ ամենազարմանալին է՝ ներքին երկաթյա **կոնսորթ**, որպեսզի ոչ թե նյութը տիրապետի հեղինակին, այլ հեղինակը նյութին, որ չկորչի և ոչ մի կարևոր ճյուղք, անգամ ոստ, անգամ ոստիկ»։ Նովելային վերջաբանով անկանխատեսելի հեղինակը կնոջ անմատչելի սիրուց հասնում է հայրենիքի անփոխարինելի ու բացառիկ սիրուն¹⁷:

Ընդհանուր բնագիտական հոսքի «Հայ գրականություն» դասագրքում «Տաղարան» շարքի մասին տեղեկությունները խիստ սահմանափակ են: Հեղինակ Վ. Կիրակոսյանը «Տաղարանը» անվանում են «հայրենական երգի ակունքներին վերադառնալու, նոր օրերի խոհերն ու տրամադրություններն արտահայտելու բանաստեղծական նոր միջոցների որոնման փորձ»¹⁸: Հեղինակները, ներկայացնելով Չարենց – Մայաթ-Նովա զուգահեռը, անդրադառնում են «Ես իմ անուշ»-ին՝ որպես «Մահվան տեսիլ» բանաստեղծության լավատեսական ավարտ:

Այստեղ նշելով դասագրքերի մասին մեր դիտարկումները՝ նկատենք, որ առաջին հերթին չեն համապատասխանում շարքի գրության թվականները, և երկրորդ՝ «Տաղարանը» սոսկ փորձ համարելը, կարծում ենք, գրականագիտական կոպիտ բացթողում է:

Մանկավարժական գործունեության ընթացքում ուսումնասիրելով գրականագիտական գրականություն՝ պարզ է դարձել, որ յուրաքանչյուր քննադատ յուրովի է ներկայացրել Ե. Չարենցի տաղերգությունը: Այդ իսկ պատճառով յուրաքանչյուր աշակերտի համարելով գրականագետ՝ հիմնականում հանձնարարում են կատարել ինքնուրույն վերլուծություններ, որոնք ներկայացվում են դպրոցում կազմակերպվող «Գրական ընթերցումներ» ամենամյա միջոցառման ժամանակ:

¹⁶ Դ. Գասպարյան, Ժ. Քալանթարյան, Հայ գրականություն, 11-րդ դասարան (Հումանիտար հոսք), «Արևիկ» հրատարակչություն, Երևան, 2010, էջ 22:

¹⁷ Հ. Թամրազյան, Մովետահայ գրականության պատմություն, Երևանի համալսարանի հրատարակչություն, Երևան, 1980, էջ 262:

¹⁸ Վ. Կիրակոսյան, Զ. Ավետիսյան, Հայ գրականություն, Դասագիրք ընդհանուր և բնագիտամեթոդական հոսքերի 11-րդ դասարանի համար, «Մանմար» հրատարակչություն, Երևան, 2015, էջ 171:

Էլեկտրոնային շտեմարաններ: Նախագծման երկրորդ փուլում առաջարկում ենք ներկայացնել հեղինակի և ստեղծագործությունների մասին թևավոր խոսքեր՝ տվյալ դեպքում Մ. Մարյանի, Վ. Մարոյանի, Ա. Իսահակյանի և այլոց խոսքերը, ինչպես նաև վերը թվարկած գրականագիտական վերլուծությունները:

Էլեկտրոնային հարցարաններ: Առաջարկվում ենք կարճ պատասխաններով հարցեր:

1. Բնության ո՞ր երևույթն է հաջորդում գարնան գալուն:
2. Գեղարվեստական ո՞ր պատկերներն են զուգահեռվում գարնան գալուն:

3. Որո՞նք են տաղի քնարական հերոսները:
4. Ի՞նչն է ծուխ դարձած իրերի արդյունքը:
5. Ինչո՞ւ է լաց լինում գոգալը:
6. Ե՞րբ է Չարենցը գրել «Տաղարան» շարքը:
7. Միջնադարի ո՞ր բանաստեղծի պոեզիայի ոճավորումով է գրված «Տաղարան» շարքը:

8. Որո՞նք են «Ես իմ անուշ Հայաստանի....» բանաստեղծության քնարական հերոսները:

9. Ի՞նչ կապ էք տեսնում «արևահամ բառն եմ սիրում» կիսատողի և «ողբաձայն երգեր», «երկաթագիր գրքեր», «Նարեկացու, Քուչակի պես լուսապսակ ճակատ չկա» արտահայտությունների միջև:

10. Ինչո՞ւ է Չարենցը մեր սազի երգը համարել ողբանվագ, լացակումած, մեր երգերը՝ ողբաձայն:

11. Ինչո՞ւ է նաիրյան աղջիկների պարը համարվում հեզաձկուն:

12. Որո՞նք են հայ ժողովրդի «աղոթք դարձած երկաթագիր գրքերը»:

13. Ո՞րն է «անհաս փառքի ճամփի» խորհրդանշանը:

Բառարաններ: 1. «Տաղարան» շարքից առանձնացնել բարբառային ձևերը և նշել դրանց գրական տարբերակները: 2. Բացատրական բառարանի օգնությամբ պարզել *ողջակեզ, հոլովույթ, հնոց, պաննո* բառերի բացատրությունները:

Քրիստոմատիա: Այստեղ ամփոփվում են «Տաղարանի» տաղերը, որպեսզի հետաքրքրվող աշակերտները ամբողջությամբ կարդան ժողովածուն:

Ներկայացված նախագծային աշխատանքի համար սահմանվեց 1 շաբաթ ժամանակ, որի ընթացքում աշակերտները կանոնավոր աշխատանք կատարեցին՝ յուրաքանչյուր օր հաշվետվությամբ նշելով, թե ինչ են կատարել և ինչ կոնկրետ պլաններ ունեն հաջորդ օրերի համար: Իբրև

վերջնական արդյունք՝ ներկայացվեց սալիկահանդես՝ «**Եղիշե Չափենց: 1920-ական թթ.: «Տաղարան» շարքը**» վերնագրով: Աշակերտներն առաջադրեցին դպրոցում բացել «**Միրո խոստովանություն**» ակումբ, որտեղ կկազմակերպվեն աշակերտների և ուսուցիչների հեղինակած ստեղծագործությունների ընթերցումներ և քննարկումներ, գրական երկերի և առօրյա կյանքի վերլուծություններ:

Այսպիսով՝ նախագծման միջոցով կատարվեց գեղարվեստական ստեղծագործության անհատական և իմաստալից յուրացում: Աշակերտների՝ կյանքի մասին գիտելիքների գեղարվեստական ընկալումը նպաստեց անընդհատ սովորելուն և ուրիշների հետ փոխհարաբերվելու հմտություններ ձեռք բերելուն: Այս աշխատանքն առաջին անգամ կատարել ենք 2018 թ. Լոռու մարզի Ջրաշեն գյուղի միջնակարգ դպրոցի 11-րդ, 7-րդ և 9-րդ դասարանների աշակերտների համագործակցությամբ և շարունակվում է մինչ օրս: Այն հնարավորություն է տալիս ունենալու ստեղծագործ, որոնող, սովորող և անընդհատ կարդացող-մտածող-սովորող աշակերտ և ուսուցիչ, որոնք տեղեկանալով իրենցից առաջ սովորած աշակերտների կողմից կատարած աշխատանքներին՝ դրանք շարունակ համեմատում և համադրում են՝ ամրապնդելով նաև դպրոցական և շրջանավարտ կապերը, և ավագ սերնդի փորձառությունը դարձնելով նոր սերնդի ուսումնառության հիմք: Նախագծային ուսուցման միջոցով ստացած ամեն գիտելիք կամ հմտություն լիովին համապատասխանում է ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ի կրթության 4 գերակայությունների տրամաբանությանը՝ սովորել իմանալու համար, սովորել կիրառելու համար, սովորել լինելու համար, սովորել միասին ապրելու համար:

Տ. Մանուկյան

ԵՂԻՇԵ ՉԱՓԵՆՑԻ «ՏԱՂԱՐԱՆ» ՇԱՐՔԻ՝ «ՆԱԽԱԳԾՈՒՄ»

ՄԵԹՈԴՈՎ ՈՒՍՈՒՑՈՒՄՆ ԱՎԱԳ ԴՊՐՈՑՈՒՄ

Ամփոփում

Հայ գրականության դպրոցական առարկայական ժամանակակից չափորոշիչները հնարավորություն են տալիս կառուցողական կրթության հիմունքներով աշխատող ուսուցչին հեղինակել այլընտրանքային ծրագրեր՝ սովորողների առջև բացելով գիտելիքների և հմտությունների ձեռքբերման և դրանց գործնական կիրառման նոր հնարավորություններ, որոնցից մենք ընտրել ենք «գործունեության նախագծային աշխատանքը»¹⁹ ուսուցանելու

¹⁹ **Կառուցողական կրթության հիմունքները և մեթոդները**, Ձեռնարկ ուսուցիչների համար, Երևան, «Տիգրան Մեծ» հրատարակչություն, 2004, էջ 166:

համար Եղիշե Չարենցի «Տաղարան» շարքը: Աշխատանքը կատարվել է եռաստիճան համակրգով՝ 7-րդ և 11-րդ դասարանցիներ, 9-րդ և 11-րդ դասարանցիներ, 11-րդ դասարանցիներ, որոնք ձևավորեցին միջառարկայական և ներառարկայական խմբեր և արդյունքում ներկայացրին «Եղիշե Չարենց: 1920-ական թթ.: «Տաղարան» շարքը» վերնագրով սահիկահանդեսը:

Т. Манукян

**ИЗУЧЕНИЕ ЦИКЛА Е. ЧАРЕНЦА „ТАГАРАН” В СТАРШИХ
КЛАССАХ МЕТОДОМ „ПРОЕКТА”**

Резюме

Современные школьные предметные критерии армянской литературы дают возможность учителю, работающему на основе структурного образования, стать автором альтернативных программ, открывая перед учащимися новые возможности приобретения знаний и умений и их практического применения, из которых мы выбрали „проектную работу деятельности” для изучения цикла Е. Чаренца „Тагаран”. Работа реализовалась трехступенчатой системой: учащиеся от 7 до 11, от 9 до 11 и 11 классов, которые формировали межпредметные и прикладные группы и в результате представили презентацию под названием „Егисхе Чаренц. 1920-ые годы. Цикл „Тагаран”.

T. Manukyan

**TEACHING IN HIGH SCHOLL WITH THE METHOD
OF PROJECTION OF "TAGHARAN" COLLECTION BY EGHISHE
CHARENCE**

Summary

The modern subjective criteria of Armenian Literature enable teachers teaching on the basis of constructive education to author alternative applications opening knowledge and skills acquisition for the students and new possibilities for its practical uses, from which we've chosen "projective work of the activity" to teach "Tagharan" collection by Eghishe Charents. The work has been done by three-stage system: 7th and 11th classes, 9th and 11th classes 11th classes, which formed inclusive and interchangeable groups and in the result represented slides with the title "Egishe Charents: 1920s: "Tagharan" collection"